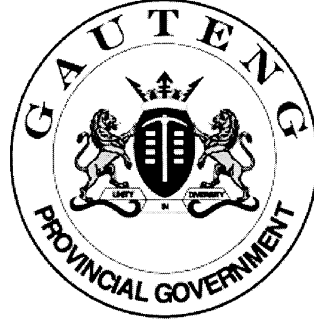


**SENIOR CERTIFICATE  
EXAMINATION  
SENIORSERTIFIKAAT-EKSAMEN**



**FEBRUARY / FEBRUARIE  
MARCH / MAART**

**2005**

**SESOTHO PUO YA LAPENG  
BOEMO BO PHAHAMENG**

**(Pampiri ya Boraro)**

**HG**

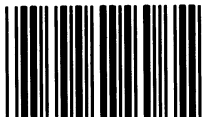
**111-1/3**

SESOTHO FIRST/PRIMARY LANG HG: Paper 3

**7 pages**



**X05**



**COPYRIGHT RESERVED / KOPIEREG VOORBEHOU  
APPROVED BY UMALUSI / GOEDGEKEUR DEUR UMALUSI**



**LEFAPHA LA THUTO LA GAUTENG**

**HLAHLOBO YA MAKGAOLAKGANG**

**SESOTHO PUO YA LAPENG  
BOEMO BO PHAHAMENG  
(Pampiri ya Boraro)**

**NAKO: Dihora tse 2½**

**MATSHWAO: 120**

---

---

**DITAELO:**

- Pampiri ena e na le dikarolo tse 3 e leng **A**, **B** le **C**.
  - Karolo e nngwe le e nngwe e na le ditaello tsa yona, mme mohlalobuwa o kotjwa ho badisisa taelo tseo ka kelohloko.
  - Ho Karolo C, kgetha buka e le nngwe mme o arabe potso e le **NNGWE** feela
  - Nomora mosebetsi ka nepo
  - Ngola ka makgethe mme o sebedise mongolo o bonahalang
- 
- 

**KAROLO YA A  
MEQOQO**

**POTSO 1**

Kgetha sehlooho se le seng kapa setshwantsho ho tseo o di filweng mme o ngole moqoqo o ka bang maqephe a **MABEDI**.

- 1.1 Bofuma Afrika Borwa ke bothata ba kobo ya kgomo! Bontsha ka moo bo ammeng batho ba bangata ka teng.
- 1.2 Na mmuso o etsa boikgathatso bo lekaneng ho fokotsa tshwaetso ya Phamokate! Fana ka mabaka ho tshehetsa lehlakore la hao.
- 1.3 Diphethoho thutong. Na ke tharollo leqemeng la mosebetsi? Tebisa maikutlo hodima sehlooho sena.
- 1.4 Thibang! Ileshodu ke leo. Hlalosa ka moo phofu e neng e hlasetswe ke mashodu e neng e utlwiswe bohloko ka teng.
- 1.5 Basotho tlohelang ho ikgalala. A ke o re hlakisetse ka ho teba ka moo re leng setjhaba re ikgalalang bophelong ka teng.

1.6



MATSHWAO A KAROLO YA A: [40]

**KAROLO YA B**  
**DITEMA**

**POTSO 2**

Kgetha lengolo le le leng feela mme bolelele ba lona e be leqhephe le le leng ha ho balellwa, aterese mmele le qetelo.

- 2.1 Ngolla motswalle wa hao lengolo o mo lakaletse mahlohonolo dihlahlobong tseo a tlang ho di ngola.

**KAPA**

- 2.2 Ngolla letona la thuto o tletlebe ka tshwaro eo le e fumanang sekolong sa lona ho tswa ho mosuwehlooho. (20)

**POTSO 3**

Kgetha tema e le nngwe feela ho tse latelang, mme bolelele bo se fete leqephe.

- 3.1 O ne o le moemedi wa mokgatlo wa batjha sebokeng sa batjha. Ngola **tlaleho** eo o tla fana ka yona mohla kopano ya mokgatlo.

**KAPA**

- 3.2 Ngola **tsebiso** eo o memang ditho tsa boemedi ba baithuti ho tla kopanong. Ela hloko ho hlakisa lenanetsamaiso ka botlalo.
- 3.3 Ngola **bophelo** ba hao (**obitjhuari**) tseo o ratang ha di ka balwa mohla lepato la hao. (20)

#### POTSO 4

Boela o kgethe e le nngwe ho tse latelang. Bolelele bo se ke ba feta leqephe.

4.1 **Bapatsa / phatlalatsa** mosebetsi wa ho tlanya lesedinyaneng le tlwaelehileng.

#### KAPA

4.2 Ngola **boitsebiso (cv)** bo o tla romela le kopo ya mosebetsi. Hlokomela o ngole feela ka tse latelang:

- ❖ **bowena**
- ❖ **boiphihlelo thutong**
- ❖ **boitemohelo mosebetsing.** (10)

**MATSHWAO A KAROLO YA B: [50]**

### **KAROLO C** **DITSHOMO LE TSA SETSO**

**Karolong ena araba potso 5 kapa potso 6**

#### POTSO 5

***Bokgeleke Ba Basotho*** – R.M. Moeketsi

5.1 Maele a ka hlaloswa e le dipolelo tse kgutshwanyane feela tse phethahetseng, tsa bohlaale. Ke dipolelo tse hlalosang ka ho tshwantsha le ho bapisa.

5.1.1 Hlahisa matshwao a mane a maele. (8)

5.1.2 Fana ka maele a le mang ho hlakisa letshwao ka leng le hlahellang ho 5.1.1. (4)

5.1.3 Bolela phapang e teng pakeng tsa maele le maelana. (2)

5.2 Fana ka mabitso bakeng sa dipolelo tse latelang

5.2.1 Bohobe kapa motoho o phehilweng ka lebese (1)

5.2.2 Bohobe bo futswetsweng ka lebese. (1)

5.3 Hlalosa dipina tse latelang.

5.3.1 Mokorotlo (2)

5.3.2 Mokgibo (2)

5.4 Bala qotso ena o ntano araba dipotso tse latelang:

Ho ya ka tlwaelo ya Basotho, ditshomo di phetwa haholoholo ke bonkgono mme ba di phetela bana ka phirimana, ho tlosa bodutu. Ho na le tumelo ya ho re ha di ka phetwa motsheare, bamamedi ba tsona ba tla mela dinaka hloohong. Ho qoba kotsi ena he, ba di mamelang motsheare ba ye ba eletswe ho hloma lehlokwa hlohong. Mopheti ebe o qala tshomo ya hae ka mantswe ana: “Ba re e ne e re ...” Kapa “ya na ya re ...” kapa “E ne e re ...”

- 5.4.1 Ka mora selelekela sa tshomo. Mopheti o qala ka ho re hlahisetsa eng? (1)
- 5.4.2 Ho bontsha hore mopheti wa tshomo o fihlile qetellong ya ditaba tsa hae o sebedisa mokwallo kapa mantswe afe? (1)
- 5.4.3 Ha o bona ke ka baka lang ditshomo di phetwa ke bonkgono e seng batjha? (2)
- 5.4.4 Ditshomo di ruta bana eng? Bolela dintlha tse THARO feela. (3)
- 5.4.5 Bolela mefuta e meraro ya baphetwa tshomong. (3)
- [30]**

**KAPA**

- 5.5 Hlalosa sebopeho sa ditshomo esitana le puo e sebediswang ho tsona. Fana ka mehlala ho tiisa karabo ya hao. (Ngola mantswe a 450 – 550) (20)
- 5.6 Bolela seo o se utlwisisang ka mefuta ena e latelang ya ditaola.
- 5.6.1 Ditlhako
- 5.6.2 Diphala-fala
- 5.6.3 Ditotojane
- 5.6.4 Mmantaane (8)
- 5.7 Ditaola di ne di etswa ka eng? (2)
- [30]**

POTSO 6  
MEQOQO

*Pelong Ya Ka* – S.M. Mofokeng

Batho ba bangata ba tshaba sepetelele haholo hoo motho a yeng a dule hae bohloko bo be bo je setsi mme a fihle sepetelele a se a sa itsebe a be a makale hore ne o na a fihla jwang teng, mohla a hlaphohelwang ha eba a hlaphohelwa. Hoba bongata ba bona ke bo yang sepetelele feela ho ya shwela teng, ho ya atisa palo ya batho ba shwellang sepetelele, ho ya fa sepetelele lebitso le lebe la ho re, "Nnyeo le nnyeo ba ne ba shwele sepetelele, sepetelele se qeta batho," empa nnete e le hore ba ipolaile e le bona ka ho se ye sepetelele ka nako e sa le teng. Sepetelele se a tshajwa. Ho batho ba bangata se emela ha ho se ho apolwa, ho apeswa, pobodi e se e sa fele: "Lethola o a kula, o se a bile a le sepetelele!"

Nako ya ho etela bakudi ha e bile ha e telele dipetleleng tse ngata. E ka ba hora tse pedi feela. Mme hangata ha re kena ka nako ena re fumana ho hlakotswe hohle, ho hlwekile ho alotswe hantle mme bakudi ba robaditswe mealong ya bona e mesweu hantle, e se e bile eka ba se ba ntse ba itokisetsa bongeloi. Ba bang ba bona ka nako ena ba a robala, le ha eba ka dinako tse ding ba a be ba ntse ba tloaka ba etsa lerata. Ba habo bona ha ba fumana ba itshwere hantle ba robetse, a sa sisinyehe le haholo, ba tshwana le bakudi ba nnete, le ha ba bua ba bua eka ba kgathetse ha ba na matla. Ha ke bua ka hona ke hopola monna e mong ya neng a ye a kule haholo ha a bona mosadi a kena. A hle a kule, pobodi e be e nngwe esele; a makatsa bakudi ba bang le baoki ba sa mo tsebeng. Athe o mpa a etsa leqheka feela la ho ferekanya mosadi. Yena o ne a re ha a sa etse jwalo mosadi o tla mo hlodiya ka mafeela a tswang hae mme a tlohe a re ha e se a kgutle, a boele hae hobane o se a fodile le ha dingaka tsona di eso bue jwalo. Mme mosadi jwale eke baoki ba sehloho ha ba sa natse monna wa hae poboding eo ya hae mme a kgutlele hae a nahana sepetelele hampe, ka moo se tshwereng bakudi hampe ka teng.

Hoba bakudi bana ha re kena, re fumana ba robaditswe fatshe mealong e mesweu, re nahana hore re a ba qenehela, re ba utlwela bohloko mme re sitwa ho nahana le hanyenyane feela hore bonokwane bo ka nna ba eba teng ho bona ha e le moo ba kula hakalo! Mme ke nnete ho jwalo. Ha ba sa fihla, ba kulela ho shwa, ha ba kgathatse, ke batho ba Modimo. Ba bang ba bona ba dula e le batho ba Modimo jwalo le ha ba se ba fodile, ho fihlela ba lokollwa. Empa batho ha re tshwane. Ba bang ha ba utlwa matla a bona a kgutla ba qala ho bopa jwale. Ba qala ho iketsetsa boithatelo ba bona. Motho wa bona o qala ho elellwa hore dijo tsena tseo a ntseng a otlwa ka tsona ha se dijo tsa nnete, di fetwa ke tseo a di jang hae (Le ha eba mohlomong a phela ka papa ya phofo e tshela). A qale ho elellwa hore meriana eo a e fuwang ha se meriana, ke metsi a ditshila. A qale ho botsa mooki hore na ha a ntse a peita batho ba bang yena o sentseng ha a se a sa peitwe (le ha ngaka e sa laela jwalo.) Ya peitwang yena a qale ho elellwa hore baoki bana ba mo hlaba ha bohloko, ka lonya feela. Ba bang ba bona ba hle ba phahamise matsoho ba otle baoki.

- 6.1.1 Batho ba bangata ba tshaba ho ya sepetelele ha ba kula. Ha o bona lebaka e be e le lefe? (2)
- 6.1.2 Ho ya ka mongodi wa moqoqo ona bakudi ba iswa sepetelele ha ho se ho le jwang? (2)

- 6.1.3 Ka nako ya ho etela bakudi, baeti ba fumana tulo ena e le ka tsela efe? Qolla ntlha tse NNE. (4)
- 6.1.4 Hlalosa tsela eo bakudi ba hlokomelwang ka yona sepetlele. (2)
- 6.1.5 Ho na le bakudi ba ratang ho ikudisa ka nako ya ketelo. Sepheo sa bona e be e le sefe? (4)
- 6.1.6 Ba bang ba bakudi ha ba se ba ikutlwa ba phetse ba hlahisa mekgwa ya bona e sa amoheleheng. Fana ka ntho tse HLANO tseo ba di etsang. (5)
- 6.1.7 Moqoqong ona ho buuwa ka mefuta e fapaneng ya baoki le boitshwaro ba bona. E bolele. (4)
- 6.1.8 Kaekae moqoqong re phetelwa ka Florence Nightingale. Hlalosa seo o se utlwisang ka yena. (3)
- 6.1.9 Nako ya ho etela bakudi e se e fetohile kajeno. Ho ya ka moqoqo ona bakudi ba ne ba etelwa neng / nako e kae? (2)
- 6.1.10 Ho ya ka tsela eo dipetlele tsa mmuso di sebetsang ka teng, maikutlo a hao ke afe mabapi le tshwarwa ya bakudi. (2)
- [30]**

**KAPA**

- 6.2 Ka maqephe a sa feteng PEDI ngola ditaba tseo mongodi a re phetelang tsona ka moqoqo wa DIMELA.

**MATSHWAO A KAROLO C: [30]**

**MATSHWAO OHLE: 120**

**END**